

Collectieven in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Bezoek aan de ANOG van de Europese Commissie, DG Agriculture and Rural Development, Josefine Loriz-Hoffmann - oktober 2011

Europa onderhandelt over vergroening

De wetsvoorstellen die de Europese Commissie (EC) in oktober 2011 presenteerde, zijn nu in behandeling bij de Landbouwradaad en het Europese Parlement (EP). Of er veel zal veranderen is nog ongewis, maar het worden spannende maanden, denkt Monique Remmers MT lid GLB van de Directie Europees Landbouwbeleid en Voedselzekerheid.

Ruim 6600 amendementen zijn vanuit het Europees Parlement binnengekomen op de conceptrapporten van de vier EP-rapporteurs over de wetsvoorstellen van de EC. De Landbouwradaad, waarin alle landbouwministers (voor Nederland de staatssecretaris) zitting hebben, is er nog niet uit, maar ook het parlement heeft nog heel wat discussies te voeren. "De komende maanden worden spannend", aldus Remmers. "Als alles voorspoedig verloopt, zouden de definitieve wetteksten er begin volgend jaar kunnen zijn. Maar ook de regelgeving over praktische en technische uitvoering neemt daarna nog veel tijd in beslag."

Vergroening gekoppeld aan basispremie?
Remmers kan moeilijk voorspellen of er veel wijzigingen te verwachten zijn. Wel is duidelijk dat de discussie op enkele punten moeizaam verloopt. "Het is ook zo omvangrijk. Het feit dat er op vier rapporten 6600 amendementen komen, zegt ook wel iets over de complexiteit. Over het onderdeel plattelandsbeleid is naar verhouding maar weinig discussie. Maar over marktordening en directe betalingen des te meer. En vergroening is natuurlijk een groot discussiepunt, onder andere de omvang. Ook de koppeling met de basispremie staat ter discussie. In de huidige voorstellen raak je als boer, als je niet voor die 30% vergroening gaat, uiteindelijk ook de overige 70% kwijt. Ik weet niet wat er uitkomt. Het is echt een onderhandelingsproces, tussen de ministers en met het Europees Parlement, daar kan ik moeilijk uitspraken over doen."

Collectieve EFA's
Ook over de invulling van de vergroening is veel discussie, bijvoorbeeld over de verplichte 7%

Ecological Focus Area (EFA). Het is ook de vraag hoe collectieven hier invulling aan kunnen geven. "Een groot voordeel van de collectieven is natuurlijk dat ze grotere eenheden kunnen maken en de EFA's kunnen neerleggen waar ze het meeste effect opleveren. Waar wij dan ook ons best voor doen, is dat bij een collectieve aanpak het totale percentage EFA omlaag gaat, een verlichting van de eis dus. Maar ook als we dat voor elkaar krijgen, blijft er altijd een stukje individuele verplichting. Elke boer moet vergroenen."

Kwart pijler 2 naar agrarisch natuurbeheer
Veel onduidelijkheid bestaat nog over hoe het agrarisch natuurbeheer er in Nederland uit gaat zien. Agrarisch natuurbeheer binnen de EHS is tegenwoordig de verantwoordelijkheid van de provincie. Daarbuiten valt het onder pijler twee van het GLB. Alles in pijler 2 vraagt echter wel om cofinanciering. Is die er? "Er is veel onzeker. Voor een deel hangt het af van de onderhandelingen over de vergroening in pijler 1. Er gaan bijvoorbeeld stemmen op om te stellen dat je per definitie aan vergroening doet als je op een substantiële oppervlakte aan bepaalde vormen van agrarisch natuurbeheer doet. Daarnaast is er een recent decentralisatieakkoord, maar ook een demissionair kabinet. Het zal van de politieke discussie afhangen

hoeveel geld een nieuw kabinet voor agrarisch natuurbeheer zal reserveren. Hoe dan ook staat er nu in de wetteksten van het GLB dat 25% van pijler 2 aan agrarisch natuurbeheer moet worden besteed."

Collectieven in wetteksten
Wat in elk geval zeker is, is dat de collectieven in de tweede pijler een belangrijke rol gaan spelen. "Daar staan ze zelfs als begunstigde in de wetteksten genoemd. De pilots zijn bedoeld om te kijken onder welke randvoorwaarden de collectieven efficiënt kunnen werken: op welke manier moeten ze zich verantwoorden, hoe wordt de monitoring georganiseerd?"

Er zijn nu vier pilots met collectieven, maar straks moet door het hele land met collectieven kunnen worden gewerkt. Gaat dat lukken? "We hebben in Nederland een rijke historie op het gebied van samenwerking en coöperatie. Boeren zijn hier in vergelijking met de rest van Europa bijvoorbeeld zeer goed georganiseerd in ANV's. Dat is in ieder geval al een prachtige uitgangspositie om straks met de collectieve aanpak door te kunnen pakken. Verder gaan we met alle betrokkenen een bijzonder spannende periode tegemoet. Maar ik kijk daar met vertrouwen naar uit!"

In vier pilots wordt geoefend met het uitvoeren van agrarisch natuurbeheer in collectief verband. Hiermee wordt vooruitgelopen op de hervorming van het Europees Landbouw beleid, die mogelijk moet maken dat het vanaf 2014 met collectieven kan worden gewerkt.

Deze tweede Collectievenkrant geeft een beeld van ervaringen en ontwikkelingen die het afgelopen jaar binnen de vier pilots is opgedaan. Meer informatie en interviewvideo's vindt u op de website :

<http://www.toekomstGLB.nl>

Monique Remmers

Gebiedsgerichte vergroening

Sjaak Hogendoorn van ANV Water Land&Dijken kijkt met een positief gevoel terug op het tweede seizoen waarin de ANV als pilotgebied heeft gefunctioneerd voor het werken met collectieven. "De diensten die we geselecteerd hadden voor de pilot zijn gretig afgenomen, we moesten zelfs mensen teleurstellen. Van de circa 500 boeren die lid zijn van onze ANV, hebben er dit jaar zo'n 300 meegedaan, net als in 2011."

"Wij hebben er voor gekozen om de pilot-diensten open te stellen voor al onze leden, en niet alleen voor een beperkt gebied, zoals de andere pilots. We wilden alle ondernemers een kans bieden en peilen of ze interesse hadden voor de diensten. Vervolgens hebben we die gebieden geselecteerd waar de dienst het effectiefst is," vervolgt Hoogendoorn

Controle

"De controles zijn uitgevoerd door onze veldmedewerkers. Zij doen ook al de weidevogelcontroles, dus dat is een efficiënte werkwijze. Bovendien kennen ze het gebied, en dat geeft ze een groot voordeel ten opzichte van controleurs van AID, Dienst Regelingen of DLG. Bij sommige diensten bleek er wel controle en aansturing nodig te zijn. Zo hebben we bij 'Natuurvriendelijk oever- en slootbeheer' 15% van de oevers afgekeurd en dus niet uitbetaald, omdat bagger of maaisel te dicht op de slootkant was neergelegd. Maar boeren begrepen dat wel, dat levert geen wrijving op. Soms was de loonwerker niet goed geïnstrueerd."

Het valt Hogendoorn tegen dat er bij 15% van de diensten niet kon worden betaald omdat er niet was voldaan aan de eisen. "We willen daarom de communicatie nog verder verbeteren. De demonstraties die we hebben gehouden werden goed bezocht, dit jaar zullen we ook de loonwerkers erbij betrekken zodat zij ook weten hoe er gewerkt moet worden. We willen in het algemeen meer communiceren, en ook inhoudelijk de discussie aangaan: wat is weidegang, wat is natuurvriendelijk slootshonen. Dus onze leden daarover laten meedenken, daar zijn we nu al mee bezig."

Diensten strakker en ruimer

Ook dit jaar zijn er al aanpassingen gedaan in de

werkwijze, gebaseerd op ervaringen in het afgelopen jaar. "We hebben bij een aantal diensten de voorwaarden strakker gesteld, bijvoorbeeld bij de dienst 'Behoud grasland met weidegang' mogen boeren op niet meer dan 10% van hun bedrijfsoppervlakte maïs verbouwen. En bij de dienst 'Behoud oud grasland' is de maaidatum nog iets later gezet. Tegelijkertijd zijn voor sommige diensten de grenzen verruimd, zodat ook een aantal natuurgebieden eronder vallen. Dat geldt uiteraard alleen voor diensten die buiten SNL (Subsidie Natuur en Landschap) vallen, bijvoorbeeld sloot- en oeverbeheer.

Ook hebben we voor 2012 en 2013 vier nieuwe (kleine) experimentele diensten toegevoegd:

- (1) plas-dras zetten van greppels bij droogte,
- (2) grasstroken langs snijmaais (voor weidevogelkuisen),
- (3) maaien met wildredders en
- (4) mozaiekmaaien voor weidevogels."

Streven: halvering uitvoeringskosten

Een belangrijk doel van de pilots is dat de administratieve lasten afnemen ten opzichte van een gemiddelde SNL-regeling. Hogendoorn constateert dat deze wel zijn afgenomen, al is nog niet te zeggen met welk percentage. "Wat we voor ogen hebben is een halvering van de uitvoeringskosten. De individuele boeren worden nu ontlast doordat de diensten gegoten zijn in een demo-regeling. Daardoor hebben ze nu niet te maken met Dienst Regelingen, en dat vinden ze wel prettig; alles is binnenshuis. Liefst zouden we één groot contract afsluiten met de overheid waarin we een pakket maatregelen overeenkomen. Dan regelen we zelf de eigen contracten wel met de leden."

Bij andere ANV's is er veel belangstelling voor de pilots. "Regelmatig meld ik binnen Veelzijdig Boerenland, een koepel van ANV's, onze ervaringen. Als andere ANV's als collectief willen opereren, zullen ze hun zaakjes goed voor elkaar moeten hebben. Goed digitaal kaartmateriaal dat correspondeert met DR bijvoorbeeld, een sluitend financieel systeem voor de uitbetaling en de ecologische kennis om de juiste criteria te kiezen waarop je gebieden selecteert. Dat kun je zelf in huis halen, of inhuren."

KERNGEGEVENS

Trekker:	Agrarische natuurvereniging Water Land & Dijken
Rechtsvorm:	Vereniging
Diensten:	3 dienstenpakketten, 4 experimentele diensten met beperkte en geselecteerde deelname.
Aantal deelnemers:	291
Totaal areaal:	7500 hectare plus 82 km slootkanten
Budget 2011-2013:	2.600.000 euro
Controle:	Veldmedewerkers van de agrarische natuurvereniging Water Land & Dijken

Mogelijkheden voor vergroening

Hogendoorn ziet dus goede kansen voor de collectieve aanpak, al zal er nog wel wat moeten worden aangepast in de voorstellen van de Europese Commissie. "Het belangrijkste is dat vergroening door de Europese Commissie niet verplicht wordt gesteld om in aanmerking te komen voor de basispremie, maar dat boeren de keuzevrijheid hebben om mee te doen aan de vergroeningseisen. Dat geeft de mogelijkheid de vergroening in een gebied met een collectief goed te regelen en daar neer te leggen waar het zin heeft. Een collectieve aanpak geeft vervolgens een gebiedsontwikkeling die past bij het gebied. En dat is in Nederland belangrijk, maar in andere landen misschien nog wel harder nodig."

Sjaak Hoogendoorn
voorzitter ANV Water, Land & Dijken

Video: <http://www.toekomstglb.nl/laag-holland-637.html>

Een stuk minder rompslomp voor de boeren

De Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen (ANOG) is een van de weinige ANV's die intensief bezig is met agrarisch natuurbeheer op grootschalig akkerland, en daarmee anders dan de andere collectieven in de GLB-pilot die zich vooral op de veehouderij richten. Henk Smith: "Dat betekent ook dat met onze maatregelen, vooral akkerranden, er land uit productie wordt genomen. Dat maakt onze maatregelen relatief duur."

Febo voor de kiekendief

De ANOG werkt altijd al nauw samen met de Werkgroep Grauwe Kiekendief. Die werkgroep verzamelt veel data, zodat de ANOG binnen deze pilot experimenten kan uitvoeren en meteen goed kan monitoren of het werkt. Bijvoorbeeld door maatregelen in blokken, vlakken en lijnen uit te proberen, en te onderzoeken wat het beste is voor akkervogels. "De wetenschappelijke resultaten zijn nog niet binnen", meldt Smith, "maar we hebben sterke aanwijzingen dat vooral de grootschalige blokken heel goed zijn voor de biodiversiteit. Het lijkt wel een Febo voor insecten en vogels. Vooral de grauwe kiekendief en de velduil zie je daar heel veel."

Schouwcommissie en gps

De schouwcommissie zorgt voor controle en handhaving. Deze commissie, die bestaat uit vier akkerbouwers, bezoekt in tweetallen elk jaar alle percelen. Smith: "Omdat zij zelf boeren zijn en de controle heel praktisch aanpakken, voelt het voor de deelnemende boeren niet zozeer als een inspectie. Ze voelen minder wantrouwen dan bij een ambtenaar van de AID." Als basis voor de maatregelen heeft de ANOG een bedrijf alle percelen met gps laten opmeten.

Natte landbouwgronden

"In vergelijking met 2011 hebben we voor 2012 het pakket iets verbreed", zo vertelt Kok, "en een hoger budget zodat er meer boeren mee kunnen doen." De pakketten broedende akkervogels, stoppelbeheer, wintervoedsel en vogelvriendelijke gewassen zijn gehandhaafd en dit laatste pakket is (naast boekweit, luzerne en karwij) in 2012 uitgebreid met lupinen, wintererwt en zwarte haver.

Nieuw is dat de ANOG is gaan kijken waar de lage gebieden overlappen met de natste delen uit de vele peilgebieden van het waterschap. Smith: "Op die plekken bieden we een natuurplek aan waar boeren land tijdelijk uit productie nemen en inzaaien met een mengsel van granen, gras en kruiden voor broedende akkervogels. Dit kan gemaaid worden en afgevoerd naar de grasdrogerij die er brokjes van maakt, zodat het restproduct ook nog wat oplevert." Dit dient diverse doelen, legt Kok uit. "Het waterschap kan op den duur het peil op de veen- en zandgronden beter op niveau houden, wat weer gunstig is voor de overige landbouwgronden. Tevens gaat de betreffende landbouwer er op vooruit, want die lage natte landbouwgronden zijn over het algemeen minder rendabel. Ook kan dit inklinking van veen tegengaan, wat weer minder CO₂-uitstoot betekent."

Professionaliseren

Aan de pilot deden in 2011 ruim 30 boeren mee, en dit jaar bijna 90. "Het gevolg is dat we het proces en de monitoring nog verder moeten professionaliseren", zo vertelt Jan Willem Kok. Smith vult aan: "Toch hebben we geen bureau, het werk wordt voornamelijk door bestuursleden uitgevoerd: door de boer, voor de boer." Voor de boeren is deze pilot een stuk minder rompslomp, stelt Smith. "Een kleine afwijking in het aantal hectares levert ze bij de SNL een sanctie op, bij ons niet. Ze hoeven geen toolkit in te vullen, geen betalingsverzoek in te dienen, wij nemen ze alles uit handen. Dat scheelt ze veel zorgen, papierwerk en frustratie."

Als andere ANV's als collectief willen gaan werken, zullen ze moeten professionaliseren, vindt Kok. Smith vult aan: "Ze moeten ofwel heel actieve bestuurders hebben, ofwel mensen inhuren die het uit willen voeren. Dat kan voor elke ANV apart, maar ook in samenwerking of zelfs via hun koepel."

Toekomstscenario's

Als pilotcollectief heeft de ANOG zeker een mening over de toekomst van het GLB. Kok: "Bleker pleit nu voor een rol van de collectieven in pijler 1. Dat is lastig, want die vergoeding is in principe

KERNGEGEVENS

Trekker:	Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen
Rechtsvorm:	Vereniging
Diensten:	5 maatregelen
Aantal deelnemers:	87
Totaal areaal:	367 hectare
Budget 2011-2013:	1.576.000 euro
Controle:	Schouwcommissie

individueel. Je moet dan zorgen dat je vanuit pijler 2 mee kan sturen in pijler 1, om zo boeren in de armen van de collectieven te krijgen. We zullen zien of dat lukt." Ook denkt de club actief na over de verdere toekomst. Kok: "Scenario 1 is dat agrarisch natuurbeheer blijft hangen in vergroening, maar dan nog professioneler en groter. Scenario 2 is dat we een stap verder gaan richting verduurzaming: ook kijken naar bodem, gewasbescherming, duurzaam boekhouden, duurzaam omgaan met burgers. Daar willen we samen met de leden over discussiëren."

Jan Willem Kok, voorzitter Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen (ANOG) en Henk Smith, vice-voorzitter en projectleider GLB-pilot

Video: <http://www.toekomstglb.nl/anog-633.html>

Vertrouwen wekken bij de belastingbetaler

“In de Noordelijke Friese Wouden doet het merendeel van de boeren in het pilotgebied mee. Vorig jaar waren het er nog 100, dit jaar 114,” zegt Douwe Hoogland, voorzitter van de ANV Noordelijke Friese Wouden. Samen met Wouter Rozendaal, die de pilot begeleidt, licht hij toe welke ontwikkeling in het laatste jaar is doorgemaakt.

Na de ervaringen in 2011 zijn er voor enkele onderdelen wijzigingen doorgevoerd. “In de pakketten hebben we bijvoorbeeld gezien dat de eis van ‘twee zijden omzoomd’ bij een langgerekt perceel niet helemaal eerlijk is. Die zetten we daarom om naar een dichtheid per hectare,” vertelt Rozendaal. “Het certificaat ‘Biodiversiteit weidevogellandschap’ is iets aangepast om boeren te prikkelen nog meer kwaliteit te leveren: een lagere basisvergoeding, met een premie op basis van het percentage overlevende kuikens. We doen proeven of we door beweiding predatoren kunnen verstoren, en zo meer overlevingskansen creëren voor de kuikens.”

Verbreden van schouwcommissie

“Een andere belangrijke wijziging waar we aan werken is het verbreden van de schouwcommissie. Deze commissie voert de controles uit, maar bestaat voornamelijk uit leden van de ANV. Rozendaal vervolgt: “We willen dit gaan uitbreiden en de maatschappelijke omgeving meer betrekken, met bijvoorbeeld personen uit het waterschap en de Friese Milieufederatie. We willen graag uitstralen en bewijzen dat we een vereniging zijn waarop vertrouwd kan worden, dat we kwaliteit leveren en het beheergeld aan de goede dingen besteden. We willen graag uit de buurt blijven van het imago van een slager die zijn eigen vlees keurt. Uiteindelijk gaat het vaak om geld van de belastingbetaler, daar past een zorgvuldige handelswijze bij. Bovendien kan het ook vertrouwen wekken naar andere opdrachtgevers, zoals bijvoorbeeld waterschappen die waterdiensten willen uitbesteden.

Een goed controle- en handhavingssysteem is onderdeel van de route naar certificering. Wij kijken naar de mogelijkheid om als ANV gecertificeerd te worden voor onze toekomstige rol, vergelijkbaar met een ISO-certificaat. Ook nu al worden ANV's

gecertificeerd voor gebiedscoördinatie in het kader van de SNL-regeling. De nieuwe rol voor collectieven vraagt echter om een andere inhoud en vorm van deze certificering.”

“Overigens is het niet zo dat de schouwcommissie niet heeft gehandhaafd. Uit de controles bleek in een aantal gevallen dat niet alles helemaal conform de afspraken is gegaan. Als boeren de verplichte watertoets, waarmee zij inzicht krijgen over de waterkwaliteit in hun sloten, niet hadden ingevuld, dan kregen ze dus ook geen vergoeding, ook al voldeden ze wel aan de andere (kwalitatieve) criteria. Dat accepteren mensen ook wel.

Administratieve lasten

Binnen de pilot is veel aandacht voor het terugbrengen van de administratieve lasten. Rozendaal: “Binnen SNL is de overhead voor sommige pakketten 40%, dat zijn extra kosten voor de overheid. Deze middelen kunnen ook ingezet worden voor meer beheer waardoor we uiteindelijk meer doen voor hetzelfde geld. Daarom willen we de overhead terugbrengen naar 15 – 20%. Op dit moment is nog niet te zeggen of dat lukt. Het is lastig te bepalen wat je allemaal in de overhead meerekent en bovendien zitten we in deze pilotfase ook nog in een situatie waarin we evalueren en bijstellen, dat kost extra tijd. Het is wel duidelijk dat de schouwcommissie relatief goed en efficiënt werkt omdat ze bekend zijn met het gebied en makkelijk contacten leggen.

Hoogland: “Daarmee verhogen we ook het draagvlak onder de deelnemers, want dat is door al die controles wel tanende. Ook kunnen we dan flexibiliteit inbouwen. Nu is het systeem zo dat als een houtwal op de kaart links van een perceel is ingetekend, maar hij blijkt rechts te liggen, dan geldt dat als administratieve fout waar een sanctie op ligt. Ons voorstel is dat wij een aantal kilometers houtwal realiseren maar dat de locatie niet uitmaakt voor de controle.” We zoeken met onze beheerders wel naar een optimale ruimtelijke samenhang van elementen zodat ook de bijdrage aan biodiversiteitsdoelstellingen maximaal is.

Uitvoeringsmodel

Elk pilotgebied heeft z'n eigen specialisme, voor de ANV Noordelijke Friese Wouden is dat

KERNGEGEVENS

Trekker:	Vereniging Noordelijke Friese Wouden
Rechtsvorm:	Vereniging
Diensten:	5 certificaten
Aantal deelnemers:	114
Totaal areaal:	3575 hectare, waarvan 2541 ha agrarisch gebruik
Budget 2011-2013:	2.400.000 euro
Controle:	Schouwcommissie van NFW

de ontwikkeling van modellen voor zelfsturing, inclusief de aandacht voor controle en handhaving. Het beoogde uitvoeringsmodel is dat de agrarische natuurverenigingen eindbegunstigde zijn bij een financiële regeling, bijvoorbeeld het agrarisch natuurbeheer als onderdeel van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Dat betekent dat de ANV opereert als collectief en zelf de contracten sluit met boeren en de controle en handhaving ter hand neemt. Hoogland: “We werken toe naar dit model en we laten ook zien dat het zo kan.”

Dit vraagt wel een en ander van een ANV. Als andere ANV's ook deze richting in willen slaan zullen ze bij zichzelf te rade moeten gaan of ze de verantwoordelijkheid voor bijvoorbeeld de financiën willen dragen, meent Rozendaal. Ook zal voor veel ANV's gelden dat ze hun kennisniveau over bijvoorbeeld het GLB en het uitvoeringsmodel voor een collectief omhoog moeten brengen. Dat zal nog wat inspanningen vragen.

Douwe Hoogland en Wouter Rozendaal, vereniging Noordelijke Friese Wouden

Video: <http://www.toekomstglb.nl/nfw-636.html>

De stichting functioneert al als collectief

Een collectief hadden ze in Winterswijk eigenlijk al jaren: de stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk, WCL. De stichting bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende actoren in het buitengebied. Die brede aanpak bevalt in de pilot voor het GLB.

“Voor ons is het eigenlijk een voortzetting van waar we al langer mee bezig zijn”, zegt Gert Jan te Gronde. “Het is een bijzonder gebied, kleinschalig, kleine percelen met vaak een houtwal er omheen. Om die reden waren wij al langer in beeld bij beleidsmakers in Nederland. Wij zijn aangewezen als waardevol cultuurlandschap en Natuurlijk Landschap. Momenteel ben ik als wethouder met buitengebied in de portefeuille, ook voorzitter van de stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk, WCL. De stichting functioneert eigenlijk al als collectief.”

In eigen gebied

“Het collectief is wel een vorm die hier past”, gaat Arie Schoemaker verder. “Er is veel belangstelling. Vorig jaar zijn we begonnen met 97 deelnemers, dat zijn er nu al 132. De mensen gaven bij het begin aan dat ze alles liefst in eigen gebied wilden regelen, met weinig bemoeienis van buitenaf. Dat heeft ook wel te maken met alle regels die er afgelopen 25 jaar op ze af zijn gekomen. De boeren zijn een beetje regelschuw geworden. Mensen zijn enthousiast, maar je moet het voorzichtig aanpakken en men beslist liefst zoveel mogelijk zelf in eigen gebied.”

Kleinschaligheid

Het meest kenmerkende voor dit gebied en deze pilot, is de dienst ‘kleinschaligheid’. Schoemaker: “Voor de dienst ‘kleinschaligheid’ hebben we een permanente vergoeding voor boeren met een perceel kleiner dan drie hectare. Het gaat erom dat een boer alleen daar rendabel kan boeren met een extra vergoeding. Daarnaast is er nog een aparte dienst ‘onderhouden van landschapselementen’ zoals houtwallen. We zetten ons ook in voor akkervogels. We hebben het zogenaamde ortolanepakket, waarmee we het biotoop van de ortolaan willen terugbrengen. Daarnaast zetten we in op oud grasland, soortenrijk grasland met

meer dan alleen Engels raaigras. Andere diensten zijn nog ‘waterkwaliteit’ en ‘openstelling en educatie’.”

Vertrouwen

Winterswijk werkt voor de controle met een schouwcommissie, voor WCL een nieuw fenomeen dat ze hebben afgekeken van andere pilots. “Maar het verschil is wel dat wij werken met een schouwcommissie met leden met verschillende achtergrond”, aldus Schoemaker. “Bij ons zitten er ook ambtenaren, landgoedeigenaren en biologen in. Dat de gemeente er in vertegenwoordigd is, geeft toch vertrouwen bij de burger.”

Een bijzonder onderdeel van de pilot in Winterswijk is dat men werkt met een puntensysteem voor de diensten die geleverd worden. Te Gronde: “Dat systeem is al eerder ontwikkeld door Plant Research International, in ons project Meervoudig Duurzaam Landgebruik. Die willen we ook gebruiken voor de vergroeningseisen uit de pijler 1. Er zijn geluiden dat je als je een bepaald certificaat haalt, je automatisch zou kunnen voldoen aan de vergroeningseisen. Dat zou kunnen gebeuren op basis van dat bestaande puntensysteem.

Sturing

Hoe gaat het collectief na de eerste ervaringen verder? “We gaan grotendeels op dezelfde voet verder”, aldus Te Gronde. “Wel gaan we nog meer naar het sturingsmechanisme kijken. Het enthousiasme is groot om mee te doen. Maar bij een collectief gaat het er ook om of je er voor kunt zorgen dat de dingen gebeuren op de plek waar je het hebben wilt. Wij zouden bijvoorbeeld graan willen situeren waar het aansluit bij graanvelden van landgoedeigenaren of terreinbeheerders als Natuurmonumenten en Geldersch Landschap. Vanuit het GLB is ons nu gevraagd om te laten zien dat we dat voor elkaar kunnen krijgen als collectief. Op korte termijn willen we daarom 400 hectare graan en akkerrand realiseren.” “De werkwijze van het collectief wordt iets gewijzigd”, meldt Schoemaker. “Uitbetaling van diensten gebeurt nog maar één keer per jaar, in plaats van twee, om de administratieve rompslomp te beperken. En we communiceren meer mondeling met de deelnemers, dat blijkt het effectiefst.”

KERNGEGEVENS

Trekker:	Stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk
Rechtsvorm:	Stichting
Diensten:	3 thema's met totaal 20 pakketten
Aantal deelnemers:	132
Totaal areaal:	1800 hectare
Budget 2011-2013:	ca. 2.000.000 euro
Controle:	Schouwcommissie, een divers gezelschap van boeren, landgoedeigenaren, ecologen en landschapskenners. De schouwcommissie wordt aangestuurd door de agrarische natuurvereniging PAN.

Voorbeeld

Veel ANV's zullen nog wat werk hebben om als collectief te kunnen fungeren. Is een constructie zoals WCL aan te raden? “Zeker voor gebieden waar de gemeente heel actief is, kan Winterswijk als voorbeeld dienen. Maar zo'n constructie als WCL vraagt van de gemeente wel een heel actieve rol en een flinke ambtelijke inzet. We hebben hier een heel ‘Team Nationaal Landschap’, met voor alle thema's een beleidsmedewerker. Maar het feit dat de gemeente is vertegenwoordigd en dat we zaken integraal kunnen aanpakken, omdat alle sectoren in het buitengebied vertegenwoordigd zijn, dat is echt een meerwaarde.”

Gert Jan te Gronde, wethouder gemeente Winterswijk en voorzitter WCL, en Arie Schoemaker, beleidsmedewerker bij gemeente Winterswijk en secretaris WCL

Video: <http://www.toekomstglb.nl/winterswijk-632.html>

“Collectieve aanpak: ANV’s ontzorgen en helpen de individuele boer”

Het Agrarisch en Particulier natuur- en landschapsbeheer (APnl) is vanaf het begin betrokken geweest toen het Ministerie van EL&I nadacht over de collectievenpilots. “Zo’n collectieve aanpak is een andere manier van organiseren van de vergroening binnen het GLB; anders dan een toeslag op individuele basis”, vindt Roemaat.

“Zo’n pilot kan ons leren hoe regelgeving moet worden aangepast, en wat het betekent voor administratie, bestuur, werkwijze en verantwoordelijkheden. Het is goed om daarmee te experimenteren.” Volgens Roemaat is het mooie van de collectieve aanpak dat agrarische natuurverenigingen als organisatie de individuele agrariërs kunnen ontzorgen en helpen, net als de vroegere coöperaties. “Het huidige systeem, met controles door de DR en AID, is heel ingewikkeld en bureaucratisch”, aldus Roemaat. “De pilots merken dat hun al bestaande schouwcommissies de controles kunnen doen, en wel goedkoper, effectiever en met veel meer draagvlak bij de boeren. De ANV draagt de verantwoordelijkheid voor controle, voor contracten en stelt zelf een gebiedsplan op. Zo kunnen de uitvoeringskosten dus veel lager zijn dan op dit moment en ontzorg je boeren en overheid.”

Groter draagvlak

Roemaat geeft aan dat de bereidheid van boeren om aan agrarisch natuurbeheer te doen sterk zal toenemen met een collectieve aanpak. Hij vervolgt: “Door de irritatie over het huidige stelsel, met alle procedures en bureaucratie hebben heel veel agrariërs er nu geen zin in. Maar als de ANV hen de administratieve lasten uit handen neemt, wordt het ongetwijfeld veel breder gedragen. De weidevogelaanpak laat dat ook nu al zien.” Het APnl ziet de collectieve aanpak dus zeer zeker zitten en is in gesprek met het Ministerie van EL&I over hoe de andere agrarische natuurverenigingen zich kunnen voorbereiden op 2014. Roemaat:

“Niet alle ANV’s zijn zo goed georganiseerd als de pilotverenigingen. We denken aan conferenties, trainingen, bijscholingen, om de ANV’s op professioneel niveau te krijgen. Want als je de verantwoordelijkheid wilt dragen en verantwoording moet afleggen, moet je dat wel aan kunnen.” Vanaf dit najaar wilde APnl hiermee aan de slag. De uitkomsten van de pilots worden daarbij dankbaar als basis ingezet.

Jos Roemaat, voorzitter van APnl, Agrarisch en Particulier natuur- en landschapsbeheer, een bestuurlijke samenwerking van de koepels agrarisch natuurbeheer en SBNL, de koepel van particuliere natuurbeheerders.

Jos Roemaat

Lokale overheden betrokken

De relaties van de vier pilotcollectieven gaan verder dan die met het rijk alleen. Zij onderzoeken juist ook de banden met overheden dicht bij huis zoals waterschappen en provincies.

Versillende waterschappen hebben wel oren naar collectief zakendoen, bijvoorbeeld bij dijkbeheer. Ook in het kader van de pilots wordt samengewerkt. Zo heeft ANOG dit jaar in samenspraak met het waterschap een aantal nattere gebieden ingezet voor akkervogelbeheer. En in Laag Holland wordt samengewerkt bij het natuurvriendelijk beheer van oevers en sloten. Maar nog niet alle waterschappen durven een samenwerking aan. Niet alleen zijn er vraagtekens rondom de aanbestedingsregels, ook vragen waterschappen zich af of kwaliteit gewaarborgd blijft. Collectieven zelf denken juist meer kwaliteit en maatwerk te kunnen leveren. Natuurlijk zijn zij ook gebaat bij de extra inkomsten die samenwerking oplevert.

Provincies zijn sterk betrokken bij collectieven, binnen en buiten de pilots. Het natuurakkoord heeft hierin wel iets overhoop gehaald. Nu hun verantwoordelijkheid beperkt blijft tot natuur binnen de EHS, trekken steeds meer provincies zich terug. Jammer, want zo wordt voorbij gegaan aan het agrarisch natuurbeheer binnen de EHS en de overige diensten uitgevoerd door collectieven. Niettemin blijven provincies met collectieven in gesprek. Collectieven hopen nog steeds op een grotere rol. De provincie is immers ook de plek waar zij voor veel andere zaken moeten aankloppen. Meer bundeling maakt alles praktisch beter uitvoerbaar.

Paul Terwan, adviseur ANV Water Land & Dijken

Natuur- en landschapsbeheer via een gebiedsofferte

Vanuit de collectieven bestaat de behoefte aan meer visie op natuur- en landschapsbeheer van gebieden. Een visie geeft niet alleen richting in het beheer op de lange termijn, maar moet ook zorgen dat acties in het gebied gestoeld zijn op de maatschappelijke wensen en de geografische omstandigheden in het gebied.

Het Ministerie zoekt samen met de koepels voor agrarisch natuurbeheer of dit kan worden ingevuld met een gebiedsofferte. Anders dan bij de huidige werkwijzen in het agrarische natuur- en landschapsbeheer – met precieze, vooraf bepaalde maatregelen – worden in de gebiedsofferte tussen het collectief en de overheid afspraken gemaakt op gebiedsniveau voor het realiseren van een aantal landschapselementen, zoals een bepaald aantal kilometers houtwallen. Het collectief zorgt dat beheerders de kwantitatieve afspraken met kwaliteit naleven. Op die manier worden grofmazige afspraken uitgezet waarbij de collectieven zorgen voor de fijnmazige uitvoering.

Deze aanpak zorgt voor een groter ecologisch bereik dan op individueel bedrijfsniveau mogelijk is. Tegelijkertijd worden administratieve lasten voor zowel beheerders als overheid verminderd, is de prijs-kwaliteit-verhouding beter en zorgt de gebiedsofferte voor meer sociale samenhang.

Er zijn echter ook uitdagingen, want hoe zorg je dat de kwaliteit gewaarborgd blijft? En hoeveel partijen kunnen worden betrokken zonder dat het proces stroperig wordt? Om een beter beeld te krijgen van de mogelijkheden en uitdagingen zullen de komende tijd een aantal gebiedsoffertes voor verschillende biotopen als pilot worden uitgewerkt.

Collectieven leren in Community of Practice (CoP)

Begin dit jaar is een tweede Community of Practice (CoP) van start gegaan, vooral gericht op de Randstad en weidevogelbeheer. Ook in deze CoP kunnen collectieven, zoals agrarische natuurverenigingen, tijdens werksessies vragen inbrengen en kennis en ervaringen uitwisselen voor hun nieuwe rol in het kader van het toekomstige GLB. Daarbij draait het vaak om hoe collectieven een autoriteit kunnen zijn in het betreffende gebied.

De eerste CoP, die in juli 2011 van start ging is inmiddels afgerond en ging over de versteviging van de positie van collectieven als gebiedsautoriteit en de inzet van groenblauwe diensten.

Evaluatie CoP's

Uit de evaluatie van DLG blijkt dat de opzet van de CoP als eerste stap een goede is geweest, maar dat er ook een vervolg nodig is voor de professionalisering voor andere collectieven (in totaal circa 180 in Nederland). In welke vorm dat kan plaatsvinden, staat nog open. Wel is helder dat bij de vervolgaanpak naast de verschillende overheidsdiensten de ANV-koepels, leden van beide CoP's en de GLB pilots een rol zouden moeten hebben.

Verder blijkt uit de evaluatie dat het veld grote behoefte heeft aan helderheid over de kaders en eisen die aan de collectieven gesteld gaan worden binnen het nieuwe GLB. Op basis van de evaluatieresultaten zal EL&I dit najaar met betrokken partijen in gesprek gaan en een vervolgaanpak kiezen. Hopelijk wordt ook snel duidelijk wat vanuit Brussel wel en niet is toegestaan, want alleen dan kunnen de collectieven zich klaarmaken voor hun nieuwe rol.

Beide CoP's zijn begeleid door Dienst Landelijk Gebied en Regionale en Ruimtelijke Economie van het ministerie van EL&I, met betrokkenheid van de pilotcollectieven, lokale betrokkenen en kennisuitdragers.

COLOFON

Deze krant is een uitgave van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie

Samenstelling
Directie Europees Landbouwbeleid en Voedselzekerheid

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I)

Teksten
Communicatiebureau de Lynx

Vormgeving
Communicatiebureau de Lynx
Met dank aan de vier besproken pilotgebieden voor het leveren van hun beeldmateriaal.

Foto voorkant:
H. Tiesinga

september 2012